अज्ञानप्रभवं सर्वं ज्ञानेन प्रविलीयते । संकल्पो विविधः कर्ता विचारः सोऽयमीदृशः ॥१३॥ एतयोर्यदुपादानमेकं सूक्ष्मं सदव्ययं । यथैव मृद्घटादीनां विचारः सोऽयमीदृशः ॥१४॥ नाहं भूतगणो देहो नाहं चाक्षगणस्तथा । एतद्विलक्षणः कश्चिद्, विचारः सोऽयमीदृशः ॥१५॥ अहमेकोऽपि सूक्ष्मश्च ज्ञाता साक्षी सदव्ययः । तदहं तत्र संदेहो विचारो सोऽयमीदृशः ॥१६॥

विचारविचारणं नाम तृतीयं प्रकरणं ॥३॥

आत्मा हि निष्कलो ह्येको देहो बहुभिरावृतः । तयोरैक्यं प्रपश्यंति किमज्ञानमतः परं ॥१७॥ आत्मा नियामकश्चांतर्देहो नियम्यबाह्यकः । तयोरैक्यं प्रपश्यंति किमज्ञानमतः परं ॥१८॥ आत्मा ज्ञानमयः पुण्यो देहो मांसमयोऽशुचिः । तयोरैक्यं प्रपश्यंति किमज्ञानमतः परं ॥१९॥ आत्मा प्रकाशकः स्वस्थो देहस्तामस उच्यते । तयोरैक्यं प्रपश्यंति किमज्ञानमतः परं ॥२०॥ आत्मा नित्यो हि सद्रूपो देहोऽनित्यो ह्यसन्मयः । तयोरैक्यं प्रपश्यंति किमज्ञानमतः परं ॥२१॥ आत्मनः स्वप्रकाशत्वं यत्पदार्थावभासनं । नाग्न्यादिदीप्तिवद्दीप्तिर्भवत्यांध्यं यतो निशि[1] ॥२२॥ देहोऽहमित्ययं मूढो धृत्वा तिष्ठत्यहो जनः । ममायमित्यपि ज्ञात्वा घटद्रष्टेव सर्वदा ॥२३॥ ब्रह्मैवाहं समः शांतः सच्चिदानंदलक्षणः । नाहं देहो ह्यसद्रूपो ज्ञानमित्युच्यते बुधैः ॥२४॥ निर्विकारो निराकारो निरवद्योऽहमव्ययः । नाहं देहो ह्यसद्रूपो ज्ञानमित्युच्यते बुधैः ॥२५॥ निरामयो निराभासो निर्विकल्पोऽहमुत्तमः[2] । नाहं देहो ह्यसद्रूपो ज्ञानमित्युच्यते बुधैः ॥२६॥ निर्गुणो निष्क्रियो नित्यो नित्यमुक्तोऽहमच्युतः । नाहं देहो ह्यसद्रूपो ज्ञानमित्युच्यते बुधैः ॥२७॥ निर्मलो निश्चलोऽनंतः शुद्धोऽहमजरोऽमरः । नाहं देहो ह्यसद्रूपो ज्ञानमित्युच्यते बुधैः ॥२८॥

अज्ञानपूर्वकमात्मज्ञानप्रतिपादनं नाम चतुर्थं प्रकरणं ॥४॥

स्वदेहे शोभनं त्यक्त्वा पुरुषाख्यं च संमतं । किं मूर्ख शून्यमात्मानं देहातीतं करोषि भोः ॥२९॥ स्वात्मानं शृणु मूर्ख त्वं युक्त्या श्रुत्या च पूरुषं । देहातीतं सदाकारं सुदुर्दर्शं भवादृशैः ॥३०॥ अहंशब्देन विख्यात एक एव स्थितः परः । स्थूलत्वेनैकतां प्राप्तः कथं स्याद्देहकः पुमान् ॥३१॥ अहं दृष्टतयासिद्धो देहो दृश्यतया स्थितः । ममायमिति निर्देशात्कथं स्याद्देहकः पुमान् ॥३२॥ अहं विकारहीनस्तु देहो नित्यविकारवान् । इति प्रतीयते साक्षात्कथं स्याद्देहकः पुमान् ॥३३॥ यस्मात्परमिति श्रुत्या, तया पुरुषलक्षणं । विनिर्णीतममूढेन, कथं स्याद्देहकः पुमान् ॥३४॥ सर्वं पुरुष एवेति सूक्ते पुरुषसंज्ञिते । अप्युच्यते यतः श्रुत्या कथं स्याद्देहकः पुमान् ॥३५॥ असंगः पुरुषः प्रोक्तो बृहदारण्यकेऽपि च । अनंतमलसंश्लिष्टः[3] कथं स्याद्देहकः पुमान् ॥३६॥ तत्रैव च समाख्यातः स्वयंज्योतिर्हि पूरुषः । जडः परप्रकाशोऽयं कथं स्याद्देहकः पुमान् ॥३७॥ प्रोक्तोऽपि कर्मकांडेन ह्यात्मा देहाद्विलक्षणः । नित्यश्च यत्फलं भुंक्ते देहपातादनंतरं ॥३८॥ अनेकलिंगसंयुक्तं[4] चलं दृश्यं विकारि च । अव्यापकमसद्रूपं तत्कथं स्यात्पुमानयं ॥३९॥ एवं देहद्वयादन्य आत्मा पुरुष ईश्वरः । सर्वात्मा सर्वरूपश्च सर्वातीतोऽहमव्ययः ॥४०॥ इत्यात्मदेहभागेन (इत्यात्मदेह्योर्भागेन B.) प्रपंचस्यैव सत्यता । यथोक्ता तर्कशास्त्रेण किं ततः पुरुषार्थता ॥४१॥

बौद्धदर्शनं नाम पंचमं प्रकरणं ॥५॥

Sequuntur: 6. *átmánátmavicháraṇam;* 8. *panchadaṣasádhanavivaraṇam;* 9. *brahmánubhavavṛittivivardhanam.* Capitis septimi finis desiderari videtur. Desinit libellus in distichis: एभिरंगैः समायुक्तो राजयोगः प्रकीर्त्तितः । किंचित्पक्वकषायाणां हठयोगेन संयुतः ॥१८॥ परिपक्वं मनो येषां केवलो यं च सिद्धिदः । गुरुदैवतभक्तानां सर्वेषां सुलभो भवेत् ॥१९॥

Haec voluminis pars circiter annum 1810 exarata est. (MILL 62[c].)

545.

Foll. 121[b]–134[a]. *Aparokshánubhavas.* (A.)

Libellus, in hoc exemplari non divisus, disticha 144. complectitur. (WILSON 531[d].)

546.

Foll. 56–71. Linn. 9–11. *Átmabodhas,* animi summi cognitio, libellus *Ṣankarae* áchárya tributus. (B.) Incipit:

तपोभिः क्षीणपापानां शांतानां वीतरागिणां ।
मुमुक्षूणामपेक्ष्यो यमात्मबोधो विधीयते ॥१॥

In marginibus commentarius auctoris anonymi adscriptus est. Incipit:

शतमखपूजितपादं शतपथमनसो प्यगोचराकारं ।
विकसितजलरुहनेत्रं सीताछायांकमाश्रये रामं ॥१॥

तत्र इहभगवान् शंकराचार्यः उत्तमाधिकारिणां वेदांतप्रस्थानत्रयं निर्माय तदवलोकनासमर्थानां मंदबुद्धीनां अनुग्रहार्थं सर्ववेदांतसिद्धांतसंग्रहमात्मबोधप्रकरणं नि(l. di)दर्शयिषुः प्रतिजानीते ॥

Textus in Haeberlini Anthologia, et anno 1852 Mirzaporae cum hoc ipso commentario editus est. Versionem Anglicam J. Taylor anno 1812 publici juris fecit.

Haec voluminis pars anno 1819 exarata est. (MILL 62[d].)

547.

Foll. 69–96[a]. *Átmabodhas* cum eodem commentario. (A.)

In prooemio haec variatio invenitur: इह भगवान् शंकराचार्य उत्तमाधिकारिणां वेदांतप्रस्थानत्रयं वाचस्पतिविवरणवार्तिकं निर्माय etc. (WILSON 531[b].)

---

[1] आत्मानं स्वप्रकाश्यत्वं यत्पदार्थावभासनं । नाग्न्यादिदीप्तिवद्दीप्तिर्नैभवत्यांध्यंयतोनिशं ॥ B.

[2] हमात्तनः । B.

[3] °संसिष्टं B. अचलो ह्यमलो श्लिष्टः A.

[4] लिंगंचानेकसंयुक्तं । MSS. लिंगत्वा° scribere nolui.